

**Corpus Juris Canonici, Per Regulas Naturali Ordine
Digestas, Usuque Temperatas, Ex Eodem Jure, Et
Conciliis, Patribus, Atque Aliunde Desumptas, Expositi**

Opus, Tum In Rebus Obscuris Claritate, Tum Dispersis Collectione ac
delectu, in contrariis conciliatione, eximium, simulque Indicibus ac
Præfationibus, Notisque quamplurimis & exquisitis illustratum, ; In Tres
Tomos divisum

Complectens Prolegomena Ad Jus Canonicum In Se Et Universim
Consideratum

Gibert, Jean-Pierre

Coloniæ Allobrogum, 1735

Cap. XIX. De Sententiâ & de Re Judicatâ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74413)

culpa in *Cap. 3. de Offic. Judicis*, quod bene exponitur à GONZALE. Longè plura dicenda essent circa *Apostolos*, sive Litteras Dimissorias, aut veniam appellandi, quo tempore, & quomodo dandi sint, Officia Judicis circa eos, tempus ad appellandum, aut inchoandam, vel finiendam Appellationis perfectionem, præstitutum. Hæc à GONZALE exponuntur in *C. 5. de Appell.* Id etiam nos executi sumus in *REGULIS CIRCA JUDICIA*; proinde superfluum esset hunc laborem hic resumere.

Cap. XIX. de Sententiâ & de Re judicata.

Autor jam locutus est de Sententiâ sub finem *Cap. XVII.* sed tantum ratione Judicis propter aliquot circumstantias: cætera post appellationem rejicit. Cum sint Sententiæ circa Appellationem & Res judicate, à quibus appellare non licet, idcirco quod ultimum prolatum Judicium irrevocabile, & irreformabile sit; fortassis, ob hanc rationem, Autor disputationem de appellatione, disputationi de Sententiâ præmisit, quod sufficit ad tuendam hujus Tituli transpositionem, contra exemplum *Collectorum Decretalium*, etiam Pontificum. *Caput hoc*, quamvis prolixum, divisione caret; habetque *REGULAM unicam*, cum *Exceptionibus XXXII.* quæ multis Replicationibus, Triplicationibus &c. luci valdè nocentibus stipantur. *Regula fert*, Sententiam aut Rem judicatam dare Actionem & Exceptionem, remque judicatam pro veritate haberi. Pleraque *Exceptiones* versantur circa varias species vitiolorum, quæ Sententiam nullam faciunt; quarum alia sunt in Judice, cui desunt requisitæ dotes, quarum mentionem Autor fecit *Cap. 11. hujus Lib.* quasque hic resumit; vel qui potestatem suam excedit, noscendo de Rebus aut Personis, in quas Jurisdictionem non habet; vel qui judicat eo tempore, quo potestas ipsius expiravit, aut per appellationem, vel evocationem suspenditur.

Alia sunt in probationibus, quæ falsæ sunt, eo quod nitantur v. g. super Instrumentis falsis, aut falsis Testibus: alia sunt in Processu, in quo Judicarius ordo, vel solemnitates substantiales neglectæ fuere: Alia, in verbis Sententiæ, quæ damnant & absolvunt: Alia petuntur ex neglectu Regularum fundamentalium, quibus Sententiæ congruere debent; nempe Legum & Canonum: Alia ex parte materiæ Sententiæ cadentis in Res minimè controversas: Alia ex parte Actoris, cui plura conceduntur, quam petierit, vel Rei, qui inauditus damnatur: Alia ex parte conditionum Sententiæ, quibus non fit satis; vel ex tempore, quo lata fuit nempe nocturno, *Cap. 24. de Off. Jud. Deleg. & GONZAL. ibid.* Hæc autem Exceptiones complectuntur Casus, in quibus Sententiæ effectu caret; Reliquæ pertinent ad casus, in quibus ille suspenditur per appellationem expressam aut tacitam, & eos, in quibus auxilium Principis invocatur, vel ad restitutionem in integrum, vel ad revisionem Causæ, vel ad annihilationem Judicii per supremam ipsius auctoritatem: II; quibus horum remedium usum vis eripit, recuperatâ libertate audiuntur, perinde ac si illa adhibuissent.

His Observationibus generalibus præmissis, in quibus hujus Capituli summam dedimus, ordinemque legitimum instituumus; observandum est in *Exceptionem I.* à Judicis incompetenti quæsitam, per Judicem *incompetentem* intelligi eum, ad cujus Tribunal negotium litigiosum non pertinet; non verò eum, qui aliqua dotium requisitarum caret; sive quia male provisus est, sive quia defectus habet, quibus ligatur, atque à judicandi Officio arceatur. Autor secundo sensu illum accipit, ut patet ex Replicatione secunda, nempe, si Judex publicè pro Judice competenti habebatur; fieri quippè nequit in primo casu, ut Judex incompetens, vulgò pro competente habeatur, cum lites, quæ alicujus Tribunalis Jurisdictioni obnoxie sint, à plerisque Incolis, ut plu-

rimùm, cognoscantur; facillè autem fieri potest, ut aliquis pro legitime provisio habeatur, qui vitis inficitur ejus Provisionem nullam facientibus, atque is sui Muneris exercitium liberum habere existimetur, cujus facultates ligantur per occultos defectus.

Observandum in *Except. II.* ab Hæresi petitam, ipsi non esse locum in Locis, ubi toleratur Hæresis. In *Except. III.* Excommunicationem Judicis potestatem non ligare, nisi denunciata sit.

Except. IV. sumitur ex eo, quòd Judices, qui communem Sententiam ferunt, non sunt concordēs. *Caput ultim. de Sent.* quod laudatur, agit de casu, qui hodie non accidit, eo nempe, quo duo Judices Ordinarii seorsim de eodem negotio discrepantes Sententias proferunt, & tunc Sententiâ, quæ favet Reo, aliam vincit, nisi materia ex se favorabilis sit, puta Matrimonii, Dotis, Libertatis, Testamenti aliùve rei similis, vid. GONZALEM in *illud*. Si unâ judicent, vincit Sententiâ numeri majoris: si Judices Delegati ex æquo dividantur, Delegans æquilibrium tollere debet: si idem accidat inter Arbitros, utraque Sententiâ est nulla, nisi aliter conventum sit in Compromisso.

Except. VI. sumitur ex absentia Partis judicate. Quæcumque traduntur hic in multis Replicationibus, Duplicationibus &c. ad hæc rediguntur, quòd, si absentia justa sit, aut absent non fuerit legitime citatus, aut legitimum Procuratorem mittere non potuerit, Sententiâ nulla est; si verò legitime citatus, noluerit in Jus venire, aut Procuratorem constituere, valet Sententiâ. Quoad reliqua, repetenda sunt ea, quæ circa Citationem, & Procuraciones, dicta sunt.

Observandum est in *Except. VII. & VIII.* Judicem, qui noscit de Accessorio, vel qui utitur suâ potestate adversus eos, qui ipsam Jurisdictionem suam exercentem turbant, Jurisdictionis suæ limites non excedere, quamvis neutrum Caput in ejus Commissionem contineatur.

Except. IX. Duabus præcedentibus præmitti debuisset, quarum continet principium & genus: Et quidem Autor ad eas remittere cogitur: hæc fert, Partes posse prorogare Jurisdictionem Judicis Delegati in Res, de quibus ipsius Commissio non loquitur, circa quas sit Arbitrator.

Observandum est in *Except. XI.* discrimen, quòd inter Sententiam Legibus contrariam, & Sententiam contrariam Juri Litigantis ipsorum Legibus innixo, statuit, à GONZALE tradi, atque exponi in *Cap. 1. & 9. de Sent. & Reg. judic.* Contemptus expressus Legum, qui reperitur in prima eam proculdubio peioris conditionis facit, quam secundam, quæ potest excusari ex præsumptione, quòd Judex arbitratus sit, casum Partis damnatæ non esse in Lege, adversus quam judicavit. Cum Consuetudo vim Legis habeat, hic sub Legis verbo comprehendi debet. Quod Autor insinuat in Replicatione tertia Juris Canonici, Sanctiones esse Juri Civili præferendas in Causis Clericorum, restringendum est ad casus, in quibus non agitur de temporali, quòd per Jus Civile ordinatur.

Circa *Except. XII.* observamus, Replicationem ipsius significare, in illâ agi de Sententiâ juri litigantis contrariâ; iudè enim dicitur, quòd post elapsos triginta annos à morte Judicis, adversus illam reclamare non possit gravatus; aliudè videtur, Sententiam Legibus diametraliter oppositam, proindeque errorem Juris continentem, perpetuò impugnari posse, posito quòd triginta annorum possessio iniquæ Sententiæ adjecta, rem sic possessam acquirat, oportet, ut Possessor Sententiæ vitium ignoraverit; quia nulla est præscriptio sine bonâ fide; præterea numerandi sunt triginta anni præfati à die Sententiæ, non ab obitu Judicis.

Except. XIII. continet principium XV. & XVI. si causa Sententiæ sit falsa atque probari possit contrariam enuntiationis ejus, Sententiâ nulla est, ut patet in

Sententiis Divortii ob falsa impedimenta latis; undè fit, ut semper admittantur Opponentes, qui eas nullitatis arguant. Ob hoc principium, nullum declaratur Judicium quodvis, ex falsorum Instrumentorum aut falsarum Depositionum motivo, latum, cum falsitas probata est.

Exceptiois XIV. Replicatio *Secundæ* jungi debuisset Exceptioni, dicendo, Judicium latum adversus Sententiam, quæ rei judicatæ vim acquisivit, esse nullum, si litigans hanc rationem objecit. *Cap. 20. de Sent. & Re judic.*

In *Except. XIX.* circa nullitatem Sententiæ per fordes latæ, laudare debuisset *Cap. 1. de Sent. & Re Judic. in 6.* conditum adversus Judices Ecclesiasticos, qui integritatem suam labefactari sinit.

Except. XXIII. pertinet ad nullitatem Sententiæ per Judicem Inferiorem latæ, post evocationem factam à Judice Superiori. *Cap. 56. de Appell.* laudatum ad eam fulciendam, loquitur de reservatione, quæ sibi INNOCENTIIUS III. attribuerat Collationem Cancellariæ Ecclesiæ *Mediolanensis*, ad se devolutam, ob negligentiam Archiepiscoporum; & docet, ad asseverandam hanc Collationem, Pontificem sibi reservasse notionem eorum, quæ ad illam pertinebant: proinde nihil in illa evocatione odiosum erat, quippè quæ facta erat solum ad conservationem Jurium Evocantis, alique Judices, qui de controversia statuere possent, præter Commissarios Pontificios, non extabant. Textus hic non est omnium vetustissimus circa evocationem Causarum à Pontifice; *Cap. 4. ut lite pendente, nihil innovetur*, de eâ loquitur, conditum à CELESTINO III. Prædecessore INNOCENTII III. Porro, negotium illud Pontificis notionem dignum erat, quippè Romæ ortum, varièque à Senatoribus, atque à Judicibus Capitolinis decisum. Vid. CUYAC. *in hoc Caput*, ibi dicit, nullum esse Textum, qui de intricatore negotio loquatur. Horum Textuum Prior asserit, evocationem fortiùs astringere, quam Appellationem.

Except. XXIV. & XXV. defumuntur ex eo, quòd Sententia sit lata post Appellationem aut ejus æquipollens, nempe implorationem protectionis Superioris ergà negotium litigiosum. Posterius hoc remedium adversus Sententiam sic restringi debet, quia nihil operaretur, si de protectione generali accipiatur.

Except. XXVI. est prima earum, quæ pertinent ad suspensionem effectus Sententiæ, per Appellationem ab ipsâ. Circa hanc Autor iterat quòd supra dixit de conditionibus requisitis, ut valida sit, licet illuc remittere satis fuisset. Jungendo Exceptionem hanc & Sequentem præcedentibus, percipitur, Appellationem expressam, aut tacitam variè operari, prout præcedit aut sequitur Sententiam, quam primo Casu annihilat, secundo suspendit duntaxat, & ad Judicem Superiorem transfert, ab eo deinceps, prout Jus postulabit, infirmandam aut confirmandam.

Observandum est circa *Except. XXVII.* iter ad Romam suscepiam Sententiam immediatè sequens, esse genus Appellationis hodiè obsoletum.

Except. XXVIII. pertinet ad implorationem Autoritatis Superioris, vel per viam Supplicationis, aut Libelli Civilis, aut per viam restitutionis in integrum, vel per viam Syndicatus, aut instigationis, quæ spectat ad Sententias per fordes latas. Hæc Implorationum genera commemorantur à CANISIO *Lib. IV. Tit. XVI. XVII.* ejus *Summæ*.

Hoc in loco debuisset Autor conferre Sententiam Diffinitivam cum Interlocutoriâ, earumque communia aut peculiaria annotare, vel saltem præcipua discrimina colligere; quæ sunt 1. Interlocutoriâ ferri inter initium & finem litis: Appellantem exponere debere Appellationis suæ rationem apud Judicem, à quo appellat: Judicem posse Sententiam suam suam revocare: necessarium non esse, ut Appellatio Scriptis tradatur, nisi ad Pontificem lata fuerit.

OBSERVATIONES in CAPUT XX. circa Executionem Rei judicatæ, Impensas litis, Salariâ Judicum atque Ministrorum &c.

Quinque REGULÆ Partis I. bonæ sunt, sed quædam Exceptiones expositione indigent; nam 1. *Prima* Exceptio *Regulæ I.* videtur falsa, si producat ad Casum, in quibus iniquitas Sententiæ manifesta est, talisve, ut eam Executor constantem existimet; hoc ostensum fuit in *Traçtatu de Judiciis*. Ratio est, quòd tunc Executor ex eorum numero esset, qui consentiunt malo, dum obtemperaret Jussioni injustæ. *Quinta* idem argumentum respicit, viamque suggerit, quæ talis executio eo in Casu vitari possit.

Quòd asseritur in fine *Regulæ*, locum habet solum in Jure Canonico; nam, juxta Jus Civile, Executor cognoscit de nullitate Sententiæ ex dolo proveniente. Hoc in *Cap. 5.* ab Autore laudatum traditur, à CUYACIO, qui observat, Pontificem ibi Jus Novum constituere, remittendo ad Delegantem notionem hujus nullitatis, quòd significatur per hæc verba, *de cætero*.

Quòd dicitur in *Regulâ II.* Judicem Delegatum per se ipsum exequi posse, locum habet, non solum, priùsqvam executionem Ordinario mandaverit, sed etiam postea, posito quòd Ordinarius aut recuset, aut nequeat exequi.

Quòd adjicitur, hujus executionis onus Ordinario imponi à Lege, obtinet, sive ipse judicaverit, sive Sententia lata fuerit ab eo, qui jus exequendi non habet, quales sunt Arbitri, aut Judices dati, qui meram notionem habent; quia carent Jurisdictione, quæ necessaria est ad cognoscendum. Vid. GONZALEM *in Cap. 7. & 9. de Offic. Jud. Deleg.* fufius hæc disputantem.

Duæ Exceptiones *Regulæ III.* Sententias Interlocutorias solum respiciunt; nempe eas, quibus præcipitur, vel Absolutio ad *Cautelam* ab Excommunicatione, vel Restitutio Spoliati; quòd autem per ejusmodi Sententias definitur, Rei judicatæ nomen non meretur, quòd non convenit propriè nisi Rei per Sententiam Definitivam decise. *Regulâ IV.* pertinet ad tempus quadrimestre Parti damnatæ datum, ad executionem judicati, & facultatem Judici concessam tempus prorogandi, aut abbreviandi, prout requirunt Circumstantiæ. Dilatio hæc est Beneficium Juris, quòd temperari debet secundum exigentiam. *Cap. 15. de Sent. & Re Judic.* locum habet solum in Actione Personali: quoad Realem, Jus nullum perscribit tempus; sed cum possessor damnatus statim possessione cedere nequit, tempus ad hoc necessarium postulare potest. Autor hunc Casum neglexit: omisit etiam monere, *Cap. 15.* laudatum extendere ad Purgationem Canonicam id, quòd circa præstationem docet; nempe, eum, qui damnatur ad præstandam Purgationem intra viginti aut triginta dies, quique spatio huic se subjicit, omittendo Appellationem intra decem dies Sententiæ proximos, non magis admitti, si postea conqueratur de brevitate termini, quam Debitorem, qui damnatus ad solvendum infra eundem diem, per decem dies obtinisset.

Quòd dicit in *Tribus Regulis* circa Expensas, contrahi potest in *Unicam* nempe: quemcumque, qui culpâ suâ ad sumptus faciendos Adversarium suum cogit, ad restituendas expensas damnari debere. Indemnitas hæc debetur in Foro interiori, etiam antè damnationem. *Regulæ* circa salarium Judicum, & Officialium eorum, indicant solum Textus de eo loquentes. Sola *Prima*, propriè loquendo, Judices attingit; *Secunda*, quæ loquitur de Taxâ Litterarum Cancellariæ, pertinet ad Officiales eorum.